

Per Mouritsen

Værdier i samfundsvidenskabelig forskning¹

Hvorfor skal et jubilæumssymposium ved Aarhus Universitet – og nærmere betegnet ved Institut for Statskundskab – handle om ”værdier i samfundsvidenskabelig forskning”, og herunder den diskussion om den såkaldte videnskabelige værdirelativisme, som er blevet ført af generationer af lærere og studerende med tilknytning til Institut for Statskundskab i Århus? Ud fra en instituthistorisk vinkel, som Erik Christensen giver sit bidrag til i dette nummer, og som også andre artikler berører, er det svært at komme uden om denne diskussions betydning for faget i Danmark. Frem for alt har professor Erik Rasmussens arbejde og undervisning præget instituttet, længe efter at han gik af, og gør det stadigvæk (Mouritsen, under udgivelse, a).

Rasmussens opfattelse stammer i vidt omfang fra Arnold Brecht, før ham fra Max Weber, og ikke mindst fra Gunnar Myrdal. I sine halv-hemmelige, med klausuler behæftede, og i institutarkivet henliggende erindringer påpeger han desuden, at han faktisk var påvirket i spørgsmålet af Poul Meyer. Han siger også, at ”værdirelativismen var for mig ikke et credo” – men straks efter, at det dog var et ”på foreliggende grundlag uigendriveligt standpunkt”, og bemærker, hvordan Ib Faurby ved 25-årsjubilæet i 1984 noterede, at ”dansk politologis hovedspørgsmål i mange år var om man kunne slutte fra ‘er’ til ‘bør’” (Rasmussen, u.å: 49). De første par numre af *Politica* handlede stort set ikke om andet. Og det har været svært for ansatte før og nu ikke at have et formuleret et synspunkt på sagen, selv om der langt fra har været enighed om Rasmussens opfattelse, eller – *hvis* man støttede den videnskabelige værdirelativisme – om, at netop Rasmussens formulering er den bedste heraf (se for eksempel Humlum (1989) og Curt Sørensens bidrag til dette nummer). Men Rasmussens formuleringer har alle forholdt sig til. I de hemmelige arkivalier betror Rasmussen os beskedent videre, at ”det har ærgret mig når nutidige medarbejdere ... har haft tilbøjelighed til at kritisere værdirelativismen på grundlag af mine kortfattede referater i stedet for at gå til Webers og Brechts og andres ... tekster” (Rasmussen, u.å: 49-50). Rasmussen ville fortsat have haft grund til at ærgre sig, også over dette nummer af *Politica*, og især over de to bidrag af Jørgen Poulsen og Kasper Lippert-Rasmussen, der eksplicit diskuterer hans formulering.

Hvorfor så diskutere det *nu* – igen? Yngre medarbejdere med interesse for det, der på engelsk hedder *political theory*, herunder jeg selv, har ofte mødt skepsis over for dette at behandle politiske værdibegrundelsesspørgsmål rationelt, ja videnskabeligt – og ikke mindst at gøre det på et statskundskabsinstitut. Det er i øvrigt sket, uanset at den videnskabelige værdirelativisme ifølge Rasmussen, til dels eksemplificeret ved hans eget arbejde i bogen *Lighedsbegreber* (Rasmussen, 1981), ikke udelukker analyse af logisk kohærens imellem værdiudsagn. Men både fagpolitisk og institutionelt er det i dag et langt mindre kontroversielt standpunkt end for bare 10-15 år siden. Det er noget, man legitimt kan mene, ja måske noget,

der er brug for, at der er nogen, der mener. Den tilbageværende (betydelige) skepsis har nu en normal akademisk karakter. Den er blot én af de dybtgående uenigheder om helt grundlæggende spørgsmål i statskundskaben, som faget til stadighed præges af (Mouritsen, under udgivelse, b). På et tidspunkt hvor debatten har færre fagpolitiske undertoner, forsøger symposiet at kortlægge og diskutere den store nuancerigdom af positioner på begge sider af "for" og "imod" den videnskabelige værdirelativisme, og også hinsides de distinktioner denne doktrin antager, der er blevet manifesteret igennem tiden. Hvilke spørgsmål har vi da i tankerne, når vi taler om værdiproblematikken? Det forekommer mig, at man kan opdele dem i tre forskellige – relaterede – problemstillinger, som alle kommer fra Max Weber, om værdispørgsmåls indvirkning på forskningsprocessen, om (u)muligheden af begrundelse af værdispørgsmål, og om forskerens samfundsmæssige rolle.

Værdier i forskningsprocessen

Dette første brede sæt af spørgsmål vedrører såvel værdiers indflydelse på forståelsen af forskningens objekt som på forskeren og forskningen selv. Mens Webers mere begrænsede pointe, i hvert fald som Rasmussen gengav den (Rasmussen, 1971: 34ff.),² var, at værdier påvirker selve valget af forskningsfelt, påpegede Gunnar Myrdal (1968) også problemer ved, og vanskeligheder ved at undgå, en psykologisk *bias*, der kunne få forskere til at se det, man ville se, det vil sige at udvælge, beskrive, fortolke og systematisere på måder, der var præget af egne værdier og sympatier, og som bekræftede værdiernes mulighedsbetingelser. Denne diskussion er naturligvis snævert forbundet til det tredje sæt spørgsmål om forskerens rolle i samfundet. Den vedrører dog også, i hvilket omfang selve de videnskabelige kategorier – det vil sige de begreber, teorier og definitioner af data som samfundsforskere anvender, er værdiimprægnede. Det er denne doktrin som Jørgen Poulsen – der i sin artikel i dette nummer ikke har meget til overs for den – kalder for sammenblandingsdoktrinen. Som understreget af Curt Sørensen i et tidligere bidrag var Erik Rasmussen *principielt* på linje med Gunnar Myrdal i, at

"facts do not organize themselves into concepts and theories just by being looked at. Indeed, except within the framework of concepts and theories, there are no scientific facts but only chaos ... Questions must be asked before answers can be given. The questions are an expression of our interest in the world, they are at bottom valuations" (citeret fra Sørensen, 1977: 305).

Denne principielle accept af ikke blot den begrebslige meningsstrukturering af den samfundsmæssige virkelighed – videnskabeligt såvel som dagligsprogsbaseret – men også dens *normativt* begrebslige strukturering peger i retning af post-positivistiske og ny-witgensteinianske opfattelser, der alle har kritiseret traditionel behavioristisk statskundskab. Men man kan nok også diskutere, hvor langt denne accept i virkeligheden gik for den "borgerlige samfundsvidenskab", som Sørensen diskuterede fra et marxistisk synspunkt i halvfjerdserne, herunder for Rasmussen selv. Den traditionelle opfattelse i politologien dengang – og, vil jeg mene, langt hen ad vejen også i dag – er, at det er muligt at finde og bruge begreber i empirisk forskning, der både er alment accepterede med basis i dagligsprogs-

brug, stringent rekonstruerede for videnskabelige formål, og ikke-normative i den forstand, at de ikke er knyttede til bestemte værdimæssige eller ideologiske positioner. Det sås i debatterne i 60'erne og 70'erne om muligheden og nødvendigheden af operative, deskriptive begreber for den politiske videnskab, for eksempel i forhold til fænomener som "demokrati" og "magt", debatter der i høj grad vækker mindelser om den logiske positivismes gamle tro på et neutralt observationssprog. I forhold til de politologiske kernetbegreber og de politologiske teoris variabeludvalg var den mere vidtgående erkendelse af, at *enhver* videnskabelig begrebs- og teoridannelse er udtryk for en værdiinteresse, næppe særligt udbredt (Mouritsen, under udgivelse, b).

En anden forståelse af dette spørgsmål diskuteres i Curt Sørensens 1977-artikel. Sørensen modstiller her en borgerlig opfattelse af pluralistiske, individuelt forskellige værdiers konstitution af forskningsprocessens begrebsdannelser med en marxistisk opfattelse, hvorefter de begreber og teorier, med hvilke vi analyserer virkeligheden, er socialt specifikke; konkret at de er afhængige af klassepositioner og den erkendelse, disse positioners respektive *Parteilichkeit* muliggør. Pointen her – en pointe som Sørensen ikke nødvendigvis vil betone i dag – er, at nogle sådanne partiskheder har bedre adgang til, og chancer for, analytisk at begrebsliggøre *det* samfundsmæssige totalitetsperspektiv der, igennem en social og politisk kamp, kan vise sig at få historien med sig.

Niels Albertsen diskuterer en tredje position i sit oplæg, som jeg også selv har skrevet om (Mouritsen, 2003: 140-143). Det er W.B. Gallies opfattelse (Gallie, 1956), der er moderniseret og specificeret i forhold til samfundsvidenskaben af blandt andre William Connolly (1983), om at de vigtigste samfundsvidenskabelige begreber er systematisk og essentielt omstridte (*contested*). Disse begreber er normative i kraft af deres implicite antagelser om de ændringer, der er mulige eller umulige i verden, den ansvarstilskrivelse for samfundsmæssige (magt)forhold og konflikter, som de rummer, eller de samfundsområder de inddrager i et begrebsreference. Et kendt eksempel er Steven Lukes' kritiske diskussion af magtbegrebets tre ansigter (Lukes, 1974). Der er her tale om en *pluralistisk* normativitet, hvis indhold ikke desto mindre kan diskuteres rationelt. Ja måske forholder det sig sådan (det er Niels Albertsens tese, som jeg tilslutter mig), at netop den uafgørlige kontestering af begrebers betydning, hvor alle parter tvinges til at ekspliciterer de bedste grunde for netop deres begrebsanvendelse (og for dens bagvedliggende samfundsmæssige normativitet), udgør et oplysningsprojekt, der er konstitutivt pluralistisk og perspektivisk.

En fjerde position findes hos David Searle, som også Rasmussen diskuterede, men hvis centrale ide om *institutional facts* (Searle, 1995) han nedtonede betydningen af (Rasmussen, 1971: 42). Rasmussen vedgik nok denne type faktas konstitutivt begrebslige, og ofte også normative karakter, men synes ikke at have godtaget Searles pointe om, at ikke kun nogle få, men et meget stort antal samfundsvidenskabeligt interessant fakta er institutionelle og normative i en afgørende forstand.³ Dog, *for så vidt* at Rasmussen accepterede disse faktas eksistens, synes han at have antaget (i øvrigt ligesom William Connolly og Steven Lukes) – at den begrebslige konstitution, eller det Searle også kalder for tilskrivning af "status-

funktion", sjældent var universelt godtaget af et stabilt flertal af sprogbrugere, sådan som Searle antager, at det er tilfældet. Searle, vil man erindre, er filosof, ikke sociolog eller kulturforsker. Altså: Der er nok væsentlige bør-aspekter i (beskrivelsen af) den samfundsmæssige virkelighed, men vi er ikke enige om, eller der findes væsentligt forskellige kulturelt-ideologiske sedimenteringer af, hvad disse konstitutive bør-aspekter er for nogle. Man kan i en vis forstand sige, at nogle væsentlige samfundsmæssige institutioner, som for eksempel "nationen", har forskellig ontologisk status, afhængig af hvilke aktører der omgås begrebsligt med dem. *Hvor* stabile institutionelle fakta er, er i sig selv et empirisk spørgsmål. Denne sidste anti-Searlske pointe – eller muligvis pointen om, at en sådan stabil empirisk meningskonsensus om begrebers betydning er afgørende – er blevet bestredet fra mere naturalistisk hold. Jørgen Poulsens afvisning af det, han kalder sammenblandingsdoktrinen, indebærer næppe en afvisning af empirisk diversitet i sproglig begrebsanvendelse – men den forudsætter tilsyneladende en hævde, der i Poulsens tilfælde er baseret på teoretiske præmisser af sociobiologisk og kulturfunktionalistisk karakter,⁴ der indebærer et meget skarpt skel mellem på den ene side begrebsligt konstituerede, kulturelt sedimenterede (og dermed såvel socialt entydige som temporalt stabile) *facts*, og på den anden side begreber, der så at sige bare er begreber.

Begrundelse af værdiudsagn

Den anden store diskussion for vort symposium omhandler det aspekt af værdispørgsmålet, som kan kaldes værdirelativismedoktrinen i snæver forstand. Det er Rasmussens formulering, inspireret af Brecht, om a) at "det spørgsmål om noget er værdifuldt kan videnskabeligt kun besvares *i relation til* et formål eller et idesystem eller et idekompleks", og b) "formåls værdi kan følgelig ikke videnskabeligt bevises undtagen i relation til andre formål eller idesystemer eller idekomplekser" (Rasmussen, 1971: 35). Lippert-Rasmussens artikel i dette nummer diskuterer Rasmussens formuleringer indgående. Populært sagt indebærer Rasmussens udsagn, at man ikke kan slutte fra er til bør (men kun fra et tidligere bør til et andet bør). En logisk analyse af, eller slutning om værdispørgsmål, vil altid afhænge af noget andet, der er lige så relativt. I henvisningen til videnskabelig metode underforstås, at mens er-spørgsmål begrundes med henvisning til empiriske forhold – med en sådan metodes gængse begrænsninger, men også dens styrker i muligheden for intersubjektivitet – ja så er værdier varierende og netop ikke-intersubjektive.

Denne anden diskussion har igen to naturlige hovedaspekter. Et aspekt blev diskuteret indgående i Hans Finks tidlige artikel i det allerførste nummer af *Politica*. Det er spørgsmålet om, hvorvidt det overhovedet er rigtigt, at man ikke kan slutte fra er-udsagn til bør-udsagn. Problemet er her, at det forekommer vanskeligt at etablere den klare, logiske eller formelle forskel – at pege på det "andet" i konklusionen i en syllogisme, som ikke er indeholdt i præmisserne – mellem en beskrivende og en vurderende dom. Skellet er tilsyneladende ikke et nødvendigt skel i almindelige sætninger, idet "næsten enhver given sætning synes at kunne bruges til [både] at vurdere og til at beskrive" (Fink, 1968: 7). Det er overhovedet ikke det

samme som at sige, at skellet ikke giver mening – for eksempel som en beskrivelse af en forskel på talehandlinger, der dog sagtens kan have begge pragmatiske aspekter på én gang. En indvending her kan være – den blev fremsat af Hans Henrik Bruun (og igen imødegået af Fink) – at sætninger kan blive entydige, beskrivende præmisser, når de skifter fra "civil" til "uniform" (Bruun, 1968; Fink, 1969). Det er dog langt fra klart, at man sådan kan uniformere sætninger, eller at man i forsøget på at gøre det kan bevare en relation mellem et videnskabeligt sprog og dagligsproget, der overhovedet gør det muligt for samfundsvidenskabsfolk selv at forstå, endside forklare for andre, hvad de undersøger (Connolly, 1983: 122-141).

Men *hvis* man antager, at det er muligt, er der endnu ét problem, som Jørgen Poulsen energisk påpeger i sin artikel. Problemet er, at man dermed som præmis forudsætter eksistensen (den mulige og nødvendige eksistens) af en uoverstigelig kløft mellem det beskrivende og det vurderende, som man jo ville bevise. Hvad mere er, stadigvæk med Poulsen, der synes at være en modsigelse mellem doktrinen om, at man ikke kan slutte fra er til bør, og så det første aspekt af diskussionen, altså hævdelser af, at data er normativt teori- og begrebsimprægnerede. Umuligheden af at slutte fra er til bør synes at forudsætte, at der netop ikke er indskrevet normative præmisser på er-siden.

Her kunne man som tidligere antydte indvende – ikke mod Poulsons logik, men mod hans dom over århusiansk statskundskabs inkonsistens – at den videnskabelige værdirelativismes repræsentanter nok i virkeligheden ikke altid tog det, Poulsen kalder sammenblandingsdoktrinen, helt så alvorligt, hvilket Bruuns uniformerede sætninger også tyder på. Måske mente man, at man rent faktisk *kan* opdele sagerne, hvis man er metodisk omhyggelig, ved simpelthen at undgå sådanne beskrivende begreber, der samtidig er konstitutivt normative. Altså de begreber, hvor der så at sige ikke er noget tilbage, når man fjerner den normative regel begrebets anvendelse henviser til, jf. Searles berømte eksempel med løftet, som Rasmussen synes at have behandlet som et specialtilfælde.

En sidste krølle: Hvis man insisterer på, at normativt konstituerede begreber strukturerer både vores normale og vore samfundsvidenskabelige beskrivelse af verden, og at man derfor kan slutte fra er til bør – eller at man kan sige, at beskrivelse og forklaring altid allerede indebærer begrundelse og vurdering – ja så er der dog en væsentlig forskel mellem, om man mener, at disse normative begreber er Searleske, entydige, naturlige og institutionaliserede (som Poulsen antager); eller om de er Gallie-Connollyske og omstridte. I det sidste tilfælde kan man nok i et vist omfang (afhængigt af graden af begrebernes normative "lukning", se Connolly, 1983: 26-27) slutte fra er til bør; men det sker inden for politiske eller politologiske ontologier, hvor både beskrivelsen og vurderingen/begrundelsen i en forstand, der ikke indebærer en total relativisme, men snarere det Isaiah Berlin kalder pluralisme (Berlin, 1990: 11), er beskrivelse og vurdering blandt flere mulige, der er mere eller mindre lokale og historisk skiftende, og som man kan forsøge at overbevise andre om.

Det andet aspekt af den anden problemstilling handler om, hvordan normative udsagn egentlig begrundes, for eksempel inden for politisk teori/filosofi. Her er den traditionelle diskussion om skellet mellem er og bør i virkeligheden nok min-

dre væsentlig i dag, fordi der er flere forskellige positioner, der transcenderer den. For det første er der en række nye versioner af moralsk realisme – kort diskuteret af Lippert-Rasmussen – der simpelthen hævder, at indholdet i moralske kategorier som retfærdighed og godhed er naturlige egenskaber i verden, her egenskaber ved menneskelige samfund og menneskelig handling. Når der kan være uenighed om begrebets betydning på meningsplanet, er det simpelthen udtryk for misforståelser. Poulsens forståelse af reciprok retfærdighed (Poulsen, 2005) kan ses som en variant heraf.

En anden måde at sige, at det normative er indeholdt i beskrivelsen af verden, ses i Jørn Loftagers pragmatiske tilgang (Loftager, 1987). Loftager benægter, at normativ argumentation er et spørgsmål om udledning og begrundelse af abstrakte principper, og argumenterer i stedet for, at det normative element er indeholdt i den empiriske *specificering* – i demokratisk samtale – af konkrete politiske problemer og situationer. Loftager er i det hele taget skeptisk over for abstrakte principper og generelle ”værdier”, idet han i øvrigt ikke mener, at den interessante uenighed findes på dette niveau. Men er det nu rigtigt? Det er sandt, at alle deltagere i demokratisk samtale henviser til værdien af for eksempel ”frihed”. Men der findes givetvist flere forståelser af dette begreb, der hver især henviser til varianter af store konkurrerende normative systemer, for eksempel socialliberalisme, højreliberalisme og demokratisk socialisme, der igen rummer systematisk forskellige intuitioner om ønskelige samfundstyper og menneskelige mål (frihed forstået som økonomisk sikring af lige muligheder for personlig autonomi; frihed forstået som valgfrihed med personlig risiko uden indblanding fra staten; frihed som fælles selvstyre). Loftager har nok ret i sin betoning af, at politisk-ideologisk kontrovers oftest handler om forskellige virkelighedsbeskrivelser og problemopfattelser, men måske er det, fordi dette er et felt, hvor offentlige argumenter kan have en vis fremdrift. Det kan undersøges, om en højreliberal fokus på lavere dagpengesatser får flere mennesker i arbejde end en socialdemokratisk fokus på uddannelse. Men hvis dette spørgsmål skulle blive afgjort, vil højreliberale og socialdemokratiske normative intuitioner finde andre empiriske kamppladser.

En tredje position er, at normativ begrundelse godt må være baseret på andre normative udsagn, og at det faktisk ikke gør noget, at de hverken henviser til noget empirisk eller til en naturretlig *Letzbegründung*. Begrundelse er her en version af kohærentisme, det vil sige en reflektiv oparbejdning af gældende intuitioner til almene principper, hvorfra der udledes og afprøves nye konsekvenser, der eventuelt igen modificerer principperne, der herefter står deres prøve i konkurrence med konkurrerende teoris principper. Her kan man i øvrigt med Andreas Føllesdal pege på, at den skandinavisk retspositivistiske position, som Erik Rasmussens ideer kan læses som en variant af (og som Weber med rette eller urette er blevet set som en foregangsmand for), ikke udgør nogen uoverstigelig hindring for normativ argumentation. For så vidt visse normative aksiomer er udbredte og alment accepterede – for eksempel i et land hvor der skal laves en konstitution – kommer man langt med bare at bygge på disse aksiomer. Og for Føllesdal forekommer forskellen i denne henseende mellem normativ teori og kausalteori i en postpositivistisk tidsalder overdrevet: Også kausal samfundsvidenskab er baseret

på en lang række omstridte og over tid skiftende præmisser af aksiomatisk karakter (Føllesdal, 2003).

En fjerde position – også af kantiansk oprindelse – er den diskursetik, der er udviklet af Jürgen Habermas (Habermas, 1983), og hvorefter grundlæggende normative principper er pragmatisk forudsat i selve den måde, vi bruger sproget på, når vi giver normative grunde.

For det femte har jeg selv argumenteret for, at normativ teori-begrundelse, uanset om den er baseret på kohærentisme eller noget andet, også må inddrage et element af kausal relevans i form af forudsætninger, samfundsmæssige mulighedsbetingelse og effekter, der går langt ud over for eksempel en John Rawls' inddragelse af enkle sociologiske antagelser og ideen om en separat "applikation" af i forvejen udledte, abstrakt formulerede principper. Denne inddragelse af empiriske og kausale elementer ses i øvrigt i talrige normative teorier om demokrati, medborgerskabsrettigheder, multikulturalisme og liberal nationalisme, det vil sige alle de steder, hvor man finder den normative politiske teoris vækstindustri (Mouritsen, 2003: 143-145).

Forskerens samfundsmæssige rolle

Den tredje problemstilling for vort symposium skal jeg blot antyde. Den er ikke mindst væsentlig i forhold til Curt Sørensens artikel. Det er spørgsmålet om, hvorvidt samfundsforskere skal (og overhovedet kan) være værdineutrale i forhold til deres formidling over for offentligheden. Indebærer samfundsvidenskab i stedet for en eller anden form for kritik – eventuelt en kritik, der er formuleret i forhold til en analyse af mulige ændringer af det bestående samfund, der udspringer af et frigørelsespotentiale i bestemte sociale grupper eller bevægelser? Er det tilstrækkeligt at konfrontere sine egne værdier og normer og ekspliciter dem bevidst, eller er det, som (ideologi)kritikere af Myrdal mente, blot en sovepude at tro, det er muligt? Skal man, som Myrdal også mente, vælge forskningsobjekt i forhold til et historisk-samfundsmæssigt relevanskriterium, defineret i lys af de store spørgsmål og dilemmaer, der optager et lands offentlige debat? Gælder det, som påpeget af Lippert-Rasmussen i dette nummer, at Myrdalske ekspliciteringsanbefalinger er logisk uafhængige af den videnskabelige værdirelativisme i snæver forstand, sådan at forstå, at selvom det måtte accepteres, at værdier faktisk *kan* begrundes rationelt (på den ene eller anden måde), ja så er det ikke derved mindre relevant at holde værdierne ude af empirisk forskning?

Argumenterne for denne adskillelse er dels, at værdiladning (eller måske bare samfundsrelevant værdiorientering?) kan få os til at forfalde til *wishful thinking*. Jeg er ikke sikker på, at dette er uundgåeligt. Men man kan tilføje, at det, Jürgen Habermas har kaldt samfundsvidenskabens særlige frigørende erkendelsesinteresse (Habermas, 1973), godt nok kan angive en forskningsagenda om mulige udviklingsveje for historiske samfund. Men der er ikke enighed om, hvilke udviklinger der er ønskelige, og det er vigtigt i en demokratisk offentlighed (også) at råde over en samfundsforskning, hvis rapportering af resultater ikke er snævert forbundet med bestemte erklærede mål. Hvor er i øvrigt de relevante arvtagere for den kritiske teori, der optog mange statskundskabsstuderende i den periode, som

Erik Christensens tilbageblik til 1970'erne her i nummeret beskriver? Er fraværet af en kritisk positur i virkeligheden et forsvar for det bestående, som de samme studerende dengang ofte mente (og som Sørensen i sit bidrag også mener), at politologien var en afspejling af? Hvis man påtager sig en offentlig rolle, er der da en tendens til, at den påvirker ens egen forskning, fordi man føler et pres til at blive ved med at mene det, man én gang har bekendt sig til, og understøtte positionen med sine forskningsmæssige resultater, der dermed bliver stadig mere tvivlsomme? Indebærer den videnskabelige værdirelativisme, at vi har et *ansvar* over for offentligheden, sådan at vi *qua* samfundsforskere ikke kan udtale os om normative spørgsmål (eventuelt: medmindre vi har en specifik faglig baggrund som politiske filosoffer?), men kun om empiriske forhold for ikke at narre offentligheden til at tro, at det, vi i virkeligheden bare mener som borgere, er noget, der er objektivt og uafviseligt?

Mens der er mange grunde – også pragmatiske, politiske og demokratiske – til at fraskrive sig de roller som politologiske filosofkonger, som det ellers ikke er vanskeligt at erhverve i dagens mediesamfund, er vi måske utilstrækkeligt opmærksomme på en anden fare. Nemlig at vi ofte som samfundsforskere narrer både offentligheden og os selv til at tro, at det, vi tilsyneladende blot beskriver på neutral grund, i virkeligheden er baseret på begrebsligt imprægnerede normative præmisser eller funktionelle selvfølgeligheder for samfundet eller økonomien, der ret beset ikke er så uantastelige endda.

Noter

1. Artiklen er en lettere revideret udgave af de indledende bemærkninger til symposiet "Værdier i Samfundsvidenskabelig forskning", der afholdtes 27.-28. maj 2004 ved Aarhus Universitet, Institut for Statskundskab. På egne og min medarrangør Søren Flinch Midtgaards vegne vil jeg gerne takke Aarhus Universitet og Samfundsvidenskabeligt Fakultet for økonomisk støtte til symposiet, der var et af de faglige arrangementer der markerede universitetets 75-års jubilæum. Foruden bidragyderne til dette nummer af *Politica* deltog også Jøren Humlum, Hans Fink, Jørn Loftager og Niels Albertsen med oplæg.
2. Se også Gorm Harstes diskussion af Webers position i dette nummer.
3. Det er blandt andet Rasmussens lemfældige omgang med Searle, der kan begrunde antagelsen af, at Rasmussen næppe ville være så entusiastisk i sin accept af Sørensens Myrdal-citat ovenfor.
4. Se hertil Poulsens nyligt forsvarede doktorafhandling (Poulsen, 2005).

Litteratur

- Berlin, Isaiah (1990). "The Pursuit of the Ideal", pp. 1-19 in *The Crooked Timber of Humanity*, London: John Murray.
- Bruun, Hans Henrik (1969). "Om sætninger i civil og uniform", *Politica*, 1. årgang, nr. 2, pp. 6-15.
- Connolly, William. E. (1983). *The Terms of Political Discourse* (2nd ed.), Oxford: Robert Martin.
- Gallie, W.B. (1956). "Essentially Contested Concepts", *Proceedings of the Aristotelian Society*, Vol. 56, No. 1, pp. 167-198.
- Fink, Hans (1968). "Beskrivelse og vurdering", *Politica*, 1. årgang, nr. 1, pp. 4-12.

- Fink, Hans (1969). "Om videnskab og vurderinger", *Politica*, 2. årgang, nr. 1, pp. 2-11.
- Føllesdal, Andreas (2003). "Er normativ teori død i Norden?", *Distinktion*, nr. 7, pp. 129-138.
- Habermas, Jürgen (1973). *Erkenntnis und interesse*, Frankfurt: Suhrkamp.
- Habermas, Jürgen (1983). *Moralbewusstsein und kommunikatives Handeln*, Frankfurt: Suhrkamp.
- Humlum, Jøren (1989). Politisk argumentation: med særligt henblik på værdirelativismens teoretiske forudsætninger og implikationer, licentiatafhandling, Århus: Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Loftager, Jørn (1987). "Kritiske bemærkninger til den videnskabelige værdirelativisme i politologien", arbejdspapir, Århus: Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Lukes, Steven. (1974). *Power – A Radical View*, London: Macmillan.
- Mouritsen, Per (2003). "Politisk teori: Normativ og empirisk, historisk og politisk", *Distinktion*, nr. 7, pp. 139-151.
- Mouritsen, Per (under udgivelse, a). "Kongerækken, ideologierne og den videnskabelige værdirelativisme: Politisk idéhistorie i dansk statskundskab", under udgivelse i Alex Young Pedersen (red.), *Perspektiver i Idéhistorien*, København: Rosenkrands & Tejsner.
- Mouritsen, Per (under udgivelse, b). "Politisk teori efter 1945", under udgivelse i Lars Bo Kasperen og Jørn Loftager (red.), *Klassisk og Moderne Politisk Teori, bd. II*, København: Hans Reitzels Forlag.
- Myrdal, Gunnar (1968). *Objektivitetsproblemet i samhällsforskningen*, Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Poulsen, Jørgen (2005). *The General Theory of Solidarity. An essay on the first principles of political behaviour*, doktorafhandling, Århus: Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Rasmusen, Erik (1971). *Komparativ Politik, bd. I* (2. udgave), København: Gyldendal.
- Rasmussen, Erik (1981). *Lighedsbegreber*. København: Berlingske Forlag.
- Rasmussen, Erik (u.å). *Min manddoms muse: Statskundskaben*, upubliceret manuskript, Århus: Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Searle, John R. (1995). *The Construction of Social Reality*, London: Penguin.
- Sørensen, Curt (1977). "Samfundsvidenskab, værdirelativisme og Parteilichkeit", pp. 305-340 i *Festskrift til Erik Rasmussen*, Århus: Politica.